

Ключові слова: глобалізація, венчурні компанії, інновації, фінансовий ринок, фінансові інновації, інноваційна модель розвитку.

Vlasuyk V.

FINANCE IN INNOVATION DEVELOPMENT OF ECONOMIC

The aim of the article is to reveal the possibilities of introduction of innovative model of sustainable economic development in the current conditions of transformational change. In this paper, the use of the dialectical method has made it possible to study occurring phenomenon of globalization processes and their role in modern society development. Targeted approach, within the framework of an integrated, sustainable development has revealed dependence on the principles of innovation orientation of economic relations. The statistical and comparative analysis made it possible to analyze the relationship of innovation and financial components of the formation of scientific and technological progress as basis of the innovative model of development. We characterize the processes of globalization, as significant global trends causing orientation of the economic development of the planet. The role of the state in carrying out fundamental changes, its functional purpose and aspirations in the new economic conditions have been designated. The world trends of uneven economic development have been shown which increase, exacerbating the uneven spread of new technologies and knowledge, leading to delamination of the world population. The existing problems of enterprises have been revealed which do not give them the opportunity to change the current state, to innovate, modernize, actively enter the world market. The practice of supporting the development of the economies of the Asia-Pacific region, legal support, forms of support, the financial component of economic activity have been analyzed. The features of the activities of venture capital campaigns have been defined, the intensity of the funding for research in developed countries has been shown. The ratio of state expenditures and entrepreneurs in the implementation of innovative projects, the intensity of investment in research and development have been considered. The features of the level of research intensity in Ukraine have been considered, its needs in financial support of scientific and technological progress, the policy of state support for the competitiveness of national enterprises, showing the direction of the address stimulate investments. The mechanisms and approaches to improve economic results of promising sectors of the Ukrainian economy have been grounded, the possibility of expanding the financial services market, as a new form of systemically important financial relationships has been offered. Measures of state support for promising activities for the processes of reproduction of the national economy have been disclosed. The introduction of innovative model of development will allow for transformational change in the mechanism of management in line with the economic laws, based on a combination of theoretical and empirical approaches that determines operating time of new scientific knowledge, thereby causing the prospects for future research.

Keywords: globalization, venture capital campaigns, innovation, financial markets, financial innovations, innovative development model.

Одержано 10.02.2016 р.

УДК 631.11:331.5

Гоблик Володимир Васильович,
д. е. н., доцент, перший проректор,
Токар Ярина Іллівна,
аспірант кафедри фінансів,
Мукачівський державний університет

ТИПОЛОГІЯ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЯК ПЕРЕДУМОВА РЕГУЛЮВАННЯ ЇХ РОЗВИТКОМ

Процеси роздержавлення і приватизації власності в Україні супроводжуються розвитком різноманітних організаційно-правових форм господарювання. Особливо ці процеси інтенсивно відбуваються в сільському господарстві, де на базі колективних господарств сформувалися адекватні ринковій економіці та нові економічні суб'єкти: сільгосппідприємства, сімейні фермерські господарства, різні кооперативи та господарства населення. В структурі нових організаційно-правових форм господарювання особливо важлива роль відводиться особистим селянським господарствам (ОСГ), якими в Закарпатській області виробляється 95 відсотків сільськогосподарської продукції. Будучи основним виробником сільгосппродукції в умовах поглиблення ринкових реформ вони поступово відновлюють виробничу функцію, трансформуючи в ефективні суб'єкти господарювання. На їх основі формується соціальний прошарок дрібних товаровиробників, функціонування яких є важливою умовою формування середнього класу на селі, що виступає соціальною базою для успішної реалізації ринкових реформ. Разом з тим, аналіз діяльності особистих селянських господарств Закарпатської області показав, що їх становлення має локальну специфіку, яка проявляється у спеціалізації господарської діяльності, ефективності

господарювання, умовах виробництва, організації трудової діяльності. Наявність існуючої диференціації розвитку ОСГ в просторовому зрізі а також формах і методах господарювання зумовлює об'єктивну потребу в науковому дослідженні їх функціонування і на цій основі вироблення практичних рекомендацій спрямованих підвищення ефективності їх господарювання та конкурентоздатності. Метою статті є здійснення типологізації особистих селянських господарств Закарпатської області за ключовими ознаками – юридичним статусом, характером виробництва, способом використання праці, режимом функціонування, множинністю функцій, джерелами доходів, рівнем економічного розвитку. Наукова новизна полягає у теоретичному обґрунтуванні механізмів регулювання і підтримки з боку держави товарних господарів населення, які в перспективі будуть трансформовані у фермерські господарства сімейного типу, навколо яких будуть інтегруватися дрібні товаровиробники, синергетичний ефект від такої взаємодії буде сприяти підвищенню ефективності сільгоспвиробництва в аграрній сфері економіки області. Здійснена авторами типологізація ОСГ за обраними критеріями дасть можливість органам виконавчої влади та місцевого самоврядування враховувати її при складанні планів соціально-економічного розвитку що покращить самозайнятність сільського населення.

Ключові слова: особисті селянські господарства, занятість населення, безробіття, фермерські господарства, самозайнятність.

ВСТУП

Постановка проблеми. Становлення нових організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі економіки вимагає формування відповідних механізмів їх розвитку і підтримки з боку органів державного управління та міського самоврядування. Особливої уваги потребують товарні господарства населення, підтримка яких має важливе значення для розвитку агропромислової інтеграції та кооперації, формування кластерів, що забезпечує їх конкурентоспроможність. Звідси виникає необхідність типологізації господарств населення з тим, що підтримати економічно сильні господарства, навколо яких будуть інтегруватися дрібні товаровиробники. Окреслені проблеми актуалізують наукові дослідження в сфері регулювання розвитку і підтримки нових форм господарювання на селі.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми методології типологізації господарських суб'єктів в аграрній сфері знайшли відображення в працях вітчизняних вчених – Борщевського В., Бородіної В., Губені Ю., Козоріз М., Куліш І., Макаренко П., Майовець Є., Пітюлич М. та багатьох інших. Разом з тим аналіз літературних джерел з проблем, вказує на відсутність типологізації господарств населення за сукупністю багатьох функцій, що виступає бар'єром на шляху формування організаційно-економічних механізмів їх розвитку і підтримки.

Мета статті (постановка проблеми). Мета статті – здійснення типологізації особистих селянських господарств на багатокритеріальній основі, що дозволяє виділити економічно перспективні господарства і на цій основі сформулювати механізми їх підтримки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для того щоб ефективно розвивати сектор особистих селянських господарств, повноцінно і раціонально використовувати їх соціально-економічний потенціал, важливо враховувати їх особливості, специфіку функціонування та перспективи розвитку. Для цього необхідно здійснити їх типологізацію за основними параметрами їх

життєдіяльності, що має важливе значення для вибору стратегії їх розвитку та формування організаційно-економічних механізмів їх підтримки. Типи ОСГ визначають шляхом здійснення їх типологізації.

В емпіричних дослідженнях під типологізацією ОСГ розуміють процес віднесення їх до тих чи інших груп (типів), диференційованих за певними критеріальними ознаками. Частіше всього в якості критеріальних ознак виступають економічні та соціальні детермінанти. Їх множинність пояснюється, в першу чергу специфікою самого об'єкта типологізації, а в другу – існуючою диференціацією в рівнях їх економічного і соціального розвитку. Особисті селянські господарства можуть розрізнятися і, що особливо важливо, ранжуватися за обсягами виробництва продукції та наданими послугами, джерелами отриманих доходів, специфікою виробництва, професійно-кваліфікаційним рівнем освіти членів ОСГ, формами використання і залучення робочої сили та інше. Самим важливим критерієм діяльності ОСГ, на нашу думку, є величина отриманих доходів, яка визначає їх економічну диференціацію, рівно як і стратифікація відповідно стає найбільш значимою для дослідження селянських господарств.

На основі багатовимірної аналізу моніторингу селянських господарств нами проведено типологізацію ОСГ Закарпатської області за сукупністю критеріальних ознак, що відображено на рис. 1.

Аналіз нормативно-правової бази, яка регулює діяльність особистих селянських господарств, узаконує два їх види. До першого відносяться ОСГ, які офіційно зареєстровані і функціонують в межах чинного законодавства. За експертними оцінками їх частка в Закарпатській області є нижчою, ніж по Україні (близько третини всіх господарств населення), і становить 10-15% [1].

До другого виду відносяться ОСГ, які не реєструють свою діяльність в органах державної влади – податкова, пенсійний фонд, фонд соцстраху тощо. Їх частка становить 85-90%, а кількість зайнята на них працівників складає 25% від загальної кількості зайнятих в сільському господарстві регіону. Ними виробляється 15,2% валової доданої вартості, включаючи переробне виробництво і торгівлю [2].

Займаючи значну частку у структурі суб'єктів господарювання на селі, вони перебувають у привілейованому становищі, оскільки їх діяльність знаходиться поза межами податкового законодавства. Це породжує конфлікт інтересів і ставить їх у нерівні умови з іншими суб'єктами господарювання, оскільки, отримуючи прибутки, незареєстровані господарства не

сплачують податки, що безумовно відображається на результатах їх діяльності. Звідси об'єктивно виникає необхідність внесення відповідних корективів в законодавче поле з тим, щоб забезпечити рівні умови господарювання для всіх суб'єктів виробничого процесу.

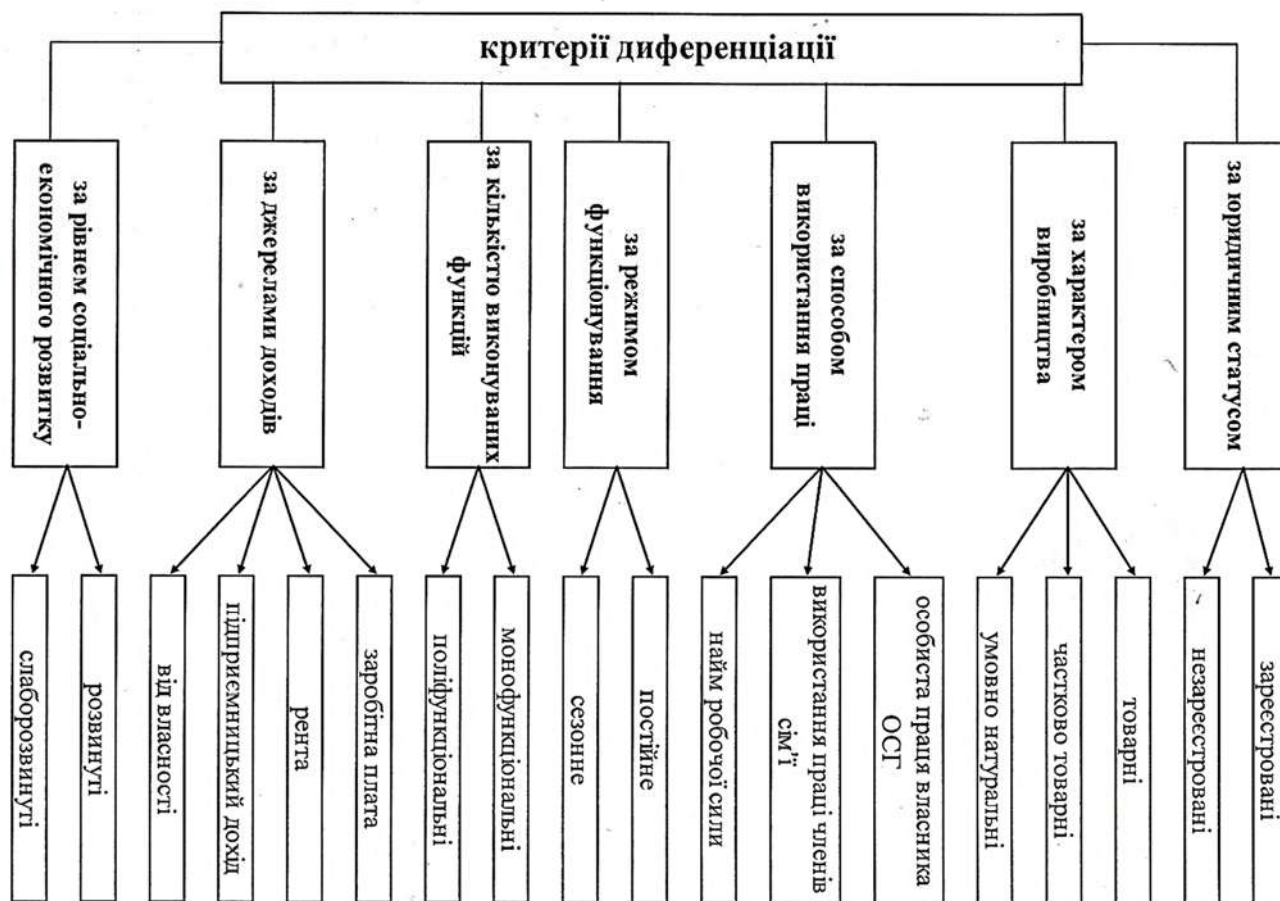

Рис. 1. Типологія особистих селянських господарств (розробка авторів)

Дуже важливою критеріальною ознакою типологізації ОСГ є характер господарської діяльності, який дозволяє здійснити їх ранжування за трьома видами – товарні, частково товарні та умовно натуральні. В цій тріаді пріоритет належить товарним господарствам, до яких ми відносимо домогосподарства, які реалізують більше 50% виробленої ними продукції. В області частка таких господарств складає 70,9% від їх загальної кількості. В 2014 році ними вироблено 95,9% сільськогосподарської продукції [3]. По суті, товарні особисті селянські господарства формують економічну базу для розвитку багатокладності сільської економіки, будучи основною формою господарювання в сільській місцевості Закарпаття. Разом з тим, численні соціологічні обстеження ОСГ свідчать про наявність серйозних бар'єрів на шляху їх розвитку, основними із яких є:

- диспаритет цін на промислову і сільськогосподарську продукцію;
- незахищеність прав власників;

– недостатня підтримка перспективних господарств населення з боку держави (податкова та грошово-кредитна нестабільність);

– відсутність розвинутої виробничої і соціальної інфраструктури на селі.

Усунення відмічених бар'єрів є об'єктивною умовою подальшого розвитку перспективних ОСГ, їх трансформації у сімейні фермерські господарства. Державна підтримка товарних господарств повинна включати:

– розробку державних програм субсидування товарних ОСГ шляхом сприяння розвитку їх матеріально-технічної бази, реалізації інноваційно-інвестиційних проектів, стимулювання виробництва екологічно чистої продукції;

– селекційна підтримка перспективних ОСГ, навколо яких будуть кооперуватися дрібні товаровиробники, їх взаємодія створить синергетичний ефект, підвищить їх конкурентоздатність;

– розвиток виробничої і соціальної інфраструктури на селі, в першу чергу доріг,

комунікацій, засобів зв'язку, благоустрою населених пунктів.

Крім окреслених вище проблем не менш важливе значення має соціальна компонента, пов'язана з відсутністю досвіду самостійного господарювання в значної частини сільського населення, його неготовність працювати в умовах ризику та конкуренції.

З цього стає очевидним, що процес трансформації ОСГ у селянські фермерські господарства займе значний період часу, тривалість якого значною мірою буде залежати від ефективності державної політики їх підтримки.

На особливу увагу заслуговують напівтоварні господарства населення, до яких ми відносимо господарства населення, які реалізують 25% виробленої сільськогосподарської продукції. Їх частка, за експертними оцінками, в області складає 12% від загальної кількості сільських домогосподарств. По відношенню до них повинна здійснюватися диференційована державна політика, яка передбачає з одного боку перехід від загального протекціонізму до підтримки економічно сильніших і середніх господарств населення з перспективою їх трансформації у господарства сімейного фермерського типу [5].

Що стосується умовно натуральних господарств, до яких ми відносимо господарства населення, які забезпечують свої власні потреби у продуктах сільськогосподарського виробництва із використанням праці винятково членів сім'ї, то подальше їх функціонування значною мірою буде залежати від сильних в економічному плані фермерських господарств (придбання молоді худоби, насіння, сільськогосподарської техніки на період виконання польових робіт тощо). В силу відсутності потенціалу розвитку цей тип господарств є сферою повторної зайнятості, додатковим джерелом доходів сільського населення. Однак це ні в якому разі не означає, що цей неформальний сегмент сільської економіки повинен бути поза увагою внаслідок того, що він значною мірою сприяє отриманню навиків сільськогосподарської праці, раціональному використанню землі, формує почуття господаря-власника, розвиває у сільського населення діловитість, активність, схильність до підприємницької діяльності, відповідальність за ефективність господарювання. По суті, йдеться про те, що цей тип господарств населення створює умови для становлення суб'єктів господарювання, адекватних умовам ринку.

Таким чином, здійснена типологізація ОСГ за характером виробництва, вказує на необхідність проведення диференційованої державної політики їх підтримки та застосування адекватного інструментарію регулювання їх розвитку і підтримки.

Виходячи з того, що проблема зайнятості сільського населення області сьогодні набуває виняткової важливості і перебуває в тісній кореляції з динамікою і ефективністю ринкових реформ, типологізація ОСГ за характером використання праці набуває особливої актуальності. Дані державної статистики свідчать, що ОСТ в Закарпатській області є основною сферою зайнятості сільського населення.

Станом на 01.01.2014 р. господарствах населення було зайнято 25% економічно активного населення області [3]. По суті кожний четвертий працівник зайнятий у сфері сільськогосподарського виробництва. Моніторинг ОСГ дозволив виявити два типи господарств за критерієм використання праці.

До першої групи відносяться ОСГ, які залучають найману працю. З них одна частина використовує найм робочої сили на постійній основі, друга в піковий період проведення сільськогосподарських робіт. Ядро цієї групи формують товарні та певна частина сімейних фермерських господарств. По суті, ці два суб'єкти реально впливають на розвиток сфери прикладання праці у сільській місцевості. Як результат, сьогодні безробіття в області має чітко виражений сільський профіль внаслідок того, що реформування аграрної сфери економіки не супроводжується розвитком сфери докладання праці у сільській місцевості. Спроба штучно вирішити проблему зайнятості сільського населення за рахунок його прив'язки до земельного наділу кожного домогосподарства є не що інше, як видати бажане за дійсне. До того ж існує законодавство з регулювання зайнятості породжує ряд суперечностей в сфері трудових відносин та соціального захисту населення. Так, наприклад, Законом України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012 року визнається, що особи, які мають у своєму розпорядженні земельні ділянки, які перевищують 0,25 га і здійснюють на них господарську діяльність, а також члени їх сімей, для яких робота в цьому господарстві є основною, тобто не мають іншого джерела доходів, а рахунковий місячний дохід на одного члена сім'ї дорівнює або перевищує розмір мінімальної заробітної плати з 01 січня 2013 року, вважаються зайнятими.

Застосування такої норми до всіх ОСГ не є правомірним з точки зору наявності в області чітко вираженої вертикальної поясності, що включає низинну, передгірську і гірську природно-економічні зони, землі яких суттєво різняться за врожайністю. Особливо це стосується гірської природно-економічної зони, де їх власники не отримують диференціальну ренту, що суттєво впливає на їх доходи і робить їх практично неконкурентоздатними по відношенню до низинної і передгірської природно-економічних зон. Застосування зазначеної норми до членів ОСГ нетоварного характеру практично позбавляє їх можливості отримувати пільги, якими користуються особи, що мають статус безробітних. Існуюча ситуація має всі ознаки дискримінації, які проявляються у нерівних можливостях щодо соціального захисту сільського і міського населення. Це змінює стратегію і тактику реалізації політики зайнятості сільського населення як на державному, так і на регіональному рівні. Її суть полягає не у боротьбі із безробіттям, а у зміщенні акценту в площину формування ефективних механізмів стимулювання сфери зайнятості у сільській місцевості. Це ключова домінанта державної стратегії зайнятості, яка повинна включати весь арсенал активних і пасивних інструментів, спрямованих на створення і збереження робочих місць, застосування превентивних важелів щодо недопущення масового

безробіття, розробку і реалізацію інвестиційних програмі проектів як магістрального напрямку виходу сільських ринків праці із депресивного стану. Регіональний рівень державної політики зайнятості повинен доповнювати заходи макроекономічного характеру, передбачаючи більш повне і раціональне використання власного виробничо-ресурсного потенціалу, пошук нетрадиційних шляхів вирішення проблем зайнятості сільського населення. Йдеться про використання всіх можливих форм залучення населення до традиційної діяльності – найм робочої сили, підприємницьку діяльність, самозайнятість.

Однією з характерних ознак ринкової економіки є те, що вона дає можливість суб'єктам ринку, включаючи і ОСГ, отримувати доходи з різних джерел підприємницької діяльності. Тому вкрай важливою є типологія ОСГ за джерелами та рівнем отримуваних доходів. За критерієм доходності ОСГ можна ранжувати на різні типи, що включають заробітну плату, доходи від підприємницької діяльності, ренту, від власності, самозайнятості. З розвитком ринкових відносин дедалі більше повинні зростати доходи від власності. Однак ця стаття доходів ОСГ, як показав моніторинг, має значною мірою декларативний характер через незначну її частку в загальних доходах.

Підвищення доходності домашніх господарств має важливе значення для забезпечення процесу їх розширеного відтворення як основної умови їх життєдіяльності. Проблема підвищення доходності ОСГ є комплексною, вона вимагає вжиття дієвих заходів як на державному рівні, так і на рівні кожного

домогосподарства. Щодо заходів макrorівня, то вони загальновідомі – це підвищення ціни реалізації сільськогосподарської продукції і збільшення у ній частки безпосередніх витрат, ліквідація диспаритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, надання товарним господарствам кредитів на пільгових умовах, податкове стимулювання сільських підприємств. В цьому контексті вкрай важливим є секторальна диференціація доходів, посилення державного впливу на порядок формування валових витрат в собівартості продукції.

Підвищення рентабельності домогосподарств в умовах децентралізації управління, набуває особливої актуальності, оскільки економічно сильні ОСГ виступають бюджетоформуючою ланкою, від якої значною мірою залежить соціально-економічний розвиток кожної територіальної громади.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Здійснена типологізація ОСГ за обраними критеріями має не лише важливе теоретичне, але і прикладне значення, оскільки на її основі стає можливим розробляти спеціальні заходи, спрямовані на поліпшення управління їх соціально-економічним розвитком.

Перспективами подальших досліджень є дослідження підходів і механізмів підтримки на державному та регіональному рівнях економічно-перспективних ОСГ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Експрес-інформація Головного управління ДФС у Закарпатській області [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Головного управління ДФС у Закарпатській області. – Режим доступу: <http://zak.sfs.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti>.
2. Статистичний щорічник Закарпатської області за 2014 р. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Закарпатській області. – Режим доступу: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/catalog/2015/zbirnuk20.pdf>.
3. Кількість підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2014 році / Головне управління статистики у Закарпатській області. – Режим доступу: http://www.uz.ukrstat.gov.ua/statinfo/struct/2015/kil_pdr_2014.pdf.
4. Пітюлич М. М. Домогосподарства: соціально-економічні трансформації (регіональний аспект дослідження): монографія / М. М. Пітюлич, О. І. Чакій; Закарпат. регіон. центр соц.-екон. і гуманіт. дослідж. НАН України. – Ужгород: Патент, 2009. – 163 с.

Гоблик Владимир Васильевич, Токарь Ярина Ильинична ТИПОЛОГИЯ ЛИЧНОГО КРЕСТЬЯНСКОГО ХОЗЯЙСТВА КАК ПРЕДПОСЫЛКИ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИХ РАЗВИТИЕМ

Процессы разгосударствления и приватизации собственности в Украине сопровождаются развитием различных организационно-правовых форм хозяйствования. Особенно эти процессы интенсивно происходят в сельском хозяйстве где на базе коллективных хозяйств сформировались адекватные рыночной экономике и новые экономические субъекты: сельхозпредприятия, семейные фермерские хозяйства, различные кооперативы и хозяйства населения. В структуре новых организационно-правовых форм хозяйствования особенно важная роль отводится личным крестьянским хозяйствам (ЛКХ), которыми в Закарпатской области производится 95 процентов сельскохозяйственной продукции. Будучи основным производителем сельхозпродукции в условиях углубления рыночных реформ, они постепенно восстанавливают производственную функцию, трансформируя в эффективные субъекты хозяйствования. На их основе формируется социальный слой мелких товаропроизводителей, функционирование которых является важным условием формирования среднего класса на селе, что выступает социальной базой для успешной реализации рыночных реформ. Вместе с тем, анализ деятельности личных крестьянских хозяйств Закарпатской области показал, что их становления имеет локальную специфику, которая проявляется в специализации хозяйственной деятельности, эффективности

хозяйствования, условиях производства, организации трудовой деятельности. Наличие существующей дифференциации развития ЛКХ в пространственном срезе, а также формах и методах хозяйствования обуславливает объективную потребность в научном исследовании их функционирования и на этой основе выработка практических рекомендаций направленного на повышение эффективности их хозяйствования и конкурентоспособности. Целью статьи является осуществление типологизации личных крестьянских хозяйств Закарпатской области по ключевым признакам - юридическим статусом, характером производства, способом использования труда, режимом функционирования, множественность функций, источниками доходов, уровнем экономического развития. Научная новизна заключается в теоретическом обосновании механизмов регулирования и поддержки со стороны государства товарных хозяйств населения, в перспективе будут трансформированы в фермерские хозяйства семейного типа, вокруг которых будут интегрироваться мелкие товаропроизводители, синергетический эффект от такого взаимодействия будет способствовать повышению эффективности сельхозпроизводства в аграрной сфере экономики области. Осуществлена авторами типологизация ЛКХ по выбранным критериям даст возможность органам исполнительной власти и местного самоуправления учитывать ее при составлении планов социально-экономического развития, что улучшит самозанятость сельского населения.

Ключевые слова: личные крестьянские хозяйства, занятость населения, безработица, фермерские хозяйства, самозанятость.

Hoblyk V., Tokar Y.

TYPOLOGY OF SUBSIDIARY ECONOMY AS PRECONDITION OF THEIR DEVELOPMENT REGULATION

The processes of denationalization and privatization of property in Ukraine are accompanied by the development of various types of business entity. Especially these processes occur in agriculture where based on the collective farms appropriate to the market economy such new economic entities as agricultural enterprise, family farms, cooperatives and others have been formed. A subsidiary farm (SF), which in the Transcarpathian region produces 95 percent of agricultural products, plays the most important role in the structure of the new types of business entity. Being the major producer of agricultural products in the conditions of economic reforms they are gradually restore productional function, while transforming into effective entities. On these bases the social stratum of small producers is formed whose existence is essential for the formation of the middle class in the village serving the social base for the successful implementation of market reforms. However, analysis of individual farms of Transcarpathian region revealed that the formation of a local specificity, which manifests itself in the specialization of economic activity, economic efficiency, production conditions, organization of work. The presence of existing differentiation of individual farms development in spatial cut and forms and methods of management leads to the objective need for scientific study of their functioning and on this basis to develop practical recommendations designed to improve their management and competitiveness. The aim of the article is making the typologization of private farms of Transcarpathian region according to key features - legal status, nature of production, means of labor, mode of operation, the plurality of functions, sources of income, level of economic development. Scientific novelty is the theoretical foundation of regulatory mechanisms and support of commodity owners from the state, which in the future will be transformed into family farms, around which small producers will integrate, the synergistic effect of such interaction will increase the efficiency of agricultural production in the agricultural sector of the regional economy. The typology of individual farms on the selected criteria made by the author will give a chance to the local and executive authorities to take this typology into account when making plans for social and economic development that will improve the self-employment of rural population.

Keywords: individual farms, employment, unemployment, farmers, self-employed.

Одержано 28.01.2016 р.